

Földes az 1848/49-es szabadságharcban

Az 1848-ik év elején még aligha lehetett következtetni az előttünk álló két év mozgalmas napjaira. A pesti március 15-i forradalmat követő országos változások előbb Szabolcs megyét, majd Földes községet is érintő következményei felkeltették a lakosság érdeklődését. A Helytartótanács a rend fenntartására szólítja fel a törvényhatóságokat. A nagykállói megyegyűlés március 21-én egy 29 tagú állandó választmány kirendelését határozta el, Péchy László első alispán elnökle és gróf Degenfeld Imre másodelnökle alatt, tagjai közt látjuk Finta Mártont és a két nemes község hadnagyát, a földesi Török Sámuelt és a sápi Katona Pétert. A választmányt a rend és a béke fenntartására és a nemzeti őrsereg felállítására teljes hatalommal felruházták.¹ Március 25-én gróf Batthyány Lajos miniszterelnök utasítására már a nemzeti őrsereg felállítását tárgyalják, mely kétféle alakulatból áll: Helybeli Nemzeti Őrsereg a településen belül, és a mozdítható őrsereg, amelyet járásokként szerveztek. A nádudvari járást terjedelmessége miatt két részre osztották, az alsó résznek, ahová Földes tartozott, Nádudvar a gyülekezőhelye. A szervezés miatt ezt még kétfelé választották, a második szakaszba kiküldték Kállay Emánuel elnökle alatt Zoltán Mihály, ifj. Patay István, Farkas Károly, Baksay Dániel nádudvari ref. pap, Valkó János gyógyszerész, Szathmári György nádudvari jegyző, Farkas Imre földesi, Horváth József nádudvari birtokos, Rásó Lajos szolgabíró és a sápi Balogh József megyei esküdt alkotta delegációt. „A mozdítható őrseregbe vállalkozóknál nagyobb ünnepélyesség okáért a megye zászlója alatt teendik esküjüket.” „A járásokként mozdítható seregbe pedig következő egyének tüzetnek ki kapitányokul: N.Kállóban Finta Márton, ... Nádudvaron ifj. Patay István. ... A Helybeli Őrsereghez megkívántok tiszték ugyan ezen őrsereg által a küldöttség jelenlétében megválasztandók.” A választmány elrendelte, hogy április 2-án a járásokba kiküldöttek kezdjék el a mozdítható őrsereg felállítását.² Péchy László alispán hiába kért fegyvereket a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmánytól. Szabolcs vármegye mozdítható őrseregét három zászlóaljba szervezték. A 138 földesi nemzetőrt először az 1. zászlóalj 3. századában találjuk, a megjegyzés szerint a létszám a lovasokkal együtt értendő. A második változatban a 2. zászlóalj 2. századában.³

Az 1847/48. évi országgyűlési törvénycikkeket V. Ferdinánd április 11-én szentesítette. A nemzeti őrseregről a XXII. tc. rendelkezik, ennek a kötelező figyelembevételével folyt ezután a szabolcsi nemzetőrség szervezése.⁴ A választmány kirendelte a megyei sorozási bizottságot, de majd csak június 19-én nevezték ki a három szabolcsi nemzetőr zászlóalj őrnagyát: Eötvös György, Komlóssy Lajos és Patay József személyében.⁵ Az április 28-i megyegyűlés határozott a nemzetőrség újbóli összeállításáról. Ugyanekkor állították fel a közgyűlést pótló nagy választmányt, Földesről Kállai János, Boldog Bálint és Török Sámuel főhadnagy lettek a tagjai.⁶

Az 1836. évi IX. tc. iktatta törvénybe először a községek belső igazgatásának jogszokás útján kifejlődött rendszerét, a bíró, vagy hadnagy, a 12 tagú tanács, a jegyző és a kisbírók választásának, munkakörének és alkalmaztatásuk idejének törvényes megállapításával, majd az 1836. évi XX. tc. 5. §-a a községi jogszolgáltatást szabályozta. Az 1848. évi XXIV. tc. a községi választásokra nézve írja a 2. §-ában, „A rendezett első bírósági hatóságú községek köz-igazgatási állása, a törvény további rendeleteig, jelen állapotában megtartatik.” Az 1. § szerint a XXIII. tc.-et, mely a szabad királyi városokról rendelkezik, kiterjesztik a fenti községekre is, tehát Földesre is. A C. szakasz 15. §-ában a tisztikar választásánál főbíróról szól, a főhadnagy elnevezést nem említi, erre vezethető vissza, hogy az esedékes földesi hadnagyválasztás után, mely április 24. helyett egy hónapot késett, az utolsó földesi főhadnagy Török Sámuel helyébe lépő Sápi Gábor már főbíró elnevezéssel él.

¹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár (SzSzBmlt.) IV. A. 1/a Közgyűl. jkv. 674. sz. 1848.

² SzSzBmlt. IV. B. 102. Vál. jkv. I. köt. 1. sz., valamint, SzSzBmlt. IV. B. 103. 1. doboz 1. tétel Finta Márton iratai. 1848.

³ SzSzBmlt. IV. B. 103. 3. doboz 17. tétel. 1848.

⁴ 1847/1848-ik évi országgy. tv. cikkek. Reprint. Bp. 1988. 64. old.

⁵ SzSzBmlt. IV. B. 106. 3. doboz 9. tétel. 1848., valamint Közlöny. 1848. június 22.

⁶ SzSzBmlt. IV. B. 102. 48. csomó 619. szám. 1848.

A Nemzetőrségi Haditanács május 16-án kiadja a felhívását 10 zászlóaljából álló nemzetőrsereg toborzására, s ebben a 10-ik zászlóalj felállítási helyéül Debrecent jelölte meg, ide tartozott Szabolcs vármegye is Nagykálló toborzási székhellyel. Május 19-én Szemere Bertalan belügyminiszter rendeletben fordult a haza polgáraihoz, a király és a honvédek részére segedelem gyűjtésére. 20-án pedig gróf Degenfeld Imrét nevezte ki Szabolcs vármegye főispánjának. Majd július 18-án a megyei határozat következtében „Curialis Földes Helysége Birtokosai 123 ft 22 x"-t fizettek be.⁷ Péchy László alispán által „a nádudvari járás 2-ik szakaszába ... Halasi Bertalan, sápi lakos Katona Péter, földesi lakos Bene Imre segédekkel ... oda utasítatnak, hogy a toborzást folyó május 9-én megkezdvén 14 napok alatt multhatatlanul bevégezzék. ... az újoncok időről időre egy toborzó segéd felügyelete alatt községi előfogatozás mellett N.Kállóba beszállítandók ... átvételével Finta Márton elnöklete alatt Aranyos és Vágó őrmesterek megbizatnak.” Később Finta Márton mellé segítségül kineveztek Patay Istvánt és Kazinczy Lajost. Közben megérkezett a nyomtatott „Toborzási utasítás Magyarországnak alakítandó nemzet őrseregére nézve.”⁸

A nemzetőr elnevezés itt zavarónak tűnik, a honvéd név elfogadása előtt használták, az újoncok az első tíz honvédzászlóalj katonái lettek, természetesen az első sorban továbbra is megyei hatáskör alatt működő nemzetőrség továbbra is fennállt. A toborzás hatásfokára jellemző, hogy május 31-én Szabolcs vármegyében már ismerjük a névsorozatot „az önkéntesen 3 évre beállott rendes őrsereg újoncainak.” A jelentkezőknek még át kellett esni a debreceni Dom Miguel gyalogezredből érkezett Csipik hdgy. Schaller János középponti orvos és Finta Márton polgári biztostól álló sorozási bizottság alapos alkalmassági vizsgálatán. Június 7. és 8-án nyolc földesi ifjú került fel az avatójegyzékre: Domokos József, Földesy József, Török Pál, Gitye Dániel, Kemetsey Gábor, Kováts Ferenc, Mitro András és Kemetsey Márton.⁹ Az önkéntes nemzetőröket (honvédeket) a helyettes alispán által rendelt 125 szekér vitte át Nyíregyházáról Debrecenbe, a fuvarosoknak minden újonc után 40 krajcárt számítva. Az országosan is legjobban előkészített toborzás a megyei apparátus és Finta Márton érdeme. Debrecenből a 10. zlj. számfeletti önkénteseit Veszprémbe helyezték.¹⁰ Az egészségi vizsgálaton megfelelő, de a magassági mértéket meg nem ütő önkénteseket a Thurszky gyalogezredhez irányították, így került oda öt földesi fiú: Szabó András, Szörnyi Balázs, Tiszai József, Joó Sándor és Nagy Imre, nem akartak szégyenszemre hazamenni, hogy nem válnak be katonának, június végén Pestre szállították őket Debrecenből.¹¹ Négyet viszont az őrsereg névsorában lévők közül hazabocsájtottak. Bedő Imre nő, Antós András túl idős, ötven éven felüli. Antós Istvánnal szeptemberben a 48. zlj. újoncai közt találkozunk. Ritók Mihály pedig alkalmatlan, ő később is sikertelenül próbálkozik.

Az újoncozással párhuzamosan folyt az országgyűlési követválasztásra való felkészülés. Az áprilisi törvények értelmében az eddigi kettő helyett, hat választókerületre osztották fel Szabolcs megyét. Középponti választmányt állítottak fel a választások levezetésére, melybe Fejdesről Kállay Jánost és Boldog Bálintot delegálták. Május 24-én a választók összeírására neveztek ki küldöttségeket. Az V. tc. értelmében az eddig választójoggal bírókon kívül, a legalább 20 éves férfiak, törvényesen bevett vallási különbség nélkül választópolgárokká váltak, ha egyéb a törvényben leírt kifogás alá nem esnek. E célból összeírták a népességet, Földesen 4034-et, kik 2 görög katolikuson kívül reformátusok voltak. A választást június 15-re tűzték ki. A nádudvari kerületben Kállay Ödön lett a képviselő, Bónis Samu a későbbi kormánybiztos pedig a tiszalökiében.¹² A választást követő napokban került sor a Szemere Bertalan belügyminiszter által elrendelt országos zsidó összeírás keretében a „Földesi sidók összeírására” Rásó Lajos nádudvari járási főszolgabíró által. A 166 zsidó nevén kívül az életkorát, születési helyét, kereseti módját és a magaviseletét is felírták.¹³ Úgy tűnik többen kimaradtak, hiszen a katona állítási iratokból ismerjük még Salamon Dávid, Swarz Jákób és

⁷ SzSzBmlt. IV. B. 102. vál. jkv. I. köt. 106. sz. 1848., valamint SzSzBmlt. IV. B. 106. 2. dob. 5. tétel 1848., továbbá SzSzBmlt. IV. B. 101. 1848. gr. Degenfeld Imre iratai.

⁸ SzSzBmlt. IV. B. 102. Vál. jkv. I. köt. 107. sz., valamint SzSzBmlt. IV. B. 106. 2. dob. 5. tétel. 1848.

⁹ SzSzBmlt. IV. B. 103. 1. doboz 6. tétel. 1848.

¹⁰ *Urbán Aladár*: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán. Bp. 1973. 257. és 284. old.

¹¹ *Urbán* i.m. 248. old. és SzSzBmlt. IV. B. 103. 3. dob. 17. tét. 1848.

¹² SzSzBmlt. IV. B. 102. 48. cs. 1848. és 1847/1848. orszgy. tv. V. tv.

¹³ SzSzBmlt. IV. B. 109. 1848. Országos zsidóösszeírás

A pákozdi csata, 1848. szeptember 29.

Swarz Áronné nevét, az egri egyházmegyei sematizmus 1848-ban 179 zsidót mutat Földesen.¹⁴

Május végén kezdték meg az összeírt nemzetőrök kiképzését, a kidolgozott ideiglenes rendszabályt a tisztek a kilenc összpontosítási helyen, köztük Nádudvaron és Püspök-ladányban, felolvasták és magyarázták.¹⁵ Július 28-án elindult Debrecenből a 10. honvédszászlóalj, a Délvidéket dúló rácok ellen, ahol a perlaszi sáncok bevételénél szeptember 8-án parancsnokuk Szemere Pál őrnagy is elesett.

A miniszterelnök augusztus 13-án rendeletet adott ki egy olyan önkéntes nemzetőrség felállításáról, mely a kormány rendelkezése alá kerül, egyéves szolgálati idővel. Az önkéntesség elvén azonban túllépve, községenként kivetették a létszámot. A vármegye vállalta a felszerelés, a fegyverzet és a ruházat költségeit, elrendelve szeptember 4-re Nagykállóba az önkéntesek beállítását. Az alispán már a következő nap jelentette a miniszterelnöknek az 1000 főből álló zlj. meglétét, választott tisztekkel, kiknek élére Patay István kinevezését kéri.¹⁶ Bár csak 400 alkalmas lőfegyverrel rendelkeznek, a megye több alkalommal hozott a fegyverek begyűjtésére határozatot. Szeptember 10-én a kállói piactéren ünnepélyesen felesküdték a főispán feleségétől adományozott zászlóra, mely ma a nyíregyházi Jósa András Múzeumban található. 16-án átvonultak Nyíregyházára, s a 19-én kelt összeírásban a következő földesieket találjuk: Nagy Gábor, Végh Péter, Kiss Gábor, Lukács Lajos, Gál Mihály, M. Nagy Mihály, Nagy Mihály, Mocsik Péter, László János, Bene István, Török Lajos, Horváth Bálint, Benke Lajos, Oláh Gábor, Sz. Nagy Sámuel, Végh Lajos, Antós István, Deák József és Tóth György.

¹⁴ Az egri kath. egyhm. sematizmusai 1816-tól évente bemutatják a települések vallási megoszlását, Szabolcs vm. odatarozott.

¹⁵ SzSzBmlt. IV. B. 106. 2. doboz 5. tétel. 1848.

¹⁶ SzSzBmlt. IV. B. 103. vál. jkv. I. köt. 720. sz. 1848., valamint SzSzBmlt. IV. B. 101. gr. Degenfeld iratai 1848. 782. sz. rendelet Batthyánytól 1848. aug. 13. Önk. nemzetőrökből hadierő felállítása, és Bene János: A nemzetőrség és a honvédség szervezése a kisvárdai járásban 1848–49-ben. Kisvárdai, 1990. 54. old.

A tisztikarban Ritók József alhadnagy szerepel számtiszt, később segédtiszt beosztásban. Szeptember 22-én indultak útnak Jellasics ellen, Pesten kiegészítették a fegyverzetüket és október 6-án már részt vettek a horvátok ozorai lefegyverzésében.¹⁷ Később átalakultak a szabolcsi 48-ik honvédszászlóaljja.

Szabolcs megye a szeptember 4-i választmányi ülésén foglalkozott a 19–21 éves korosztályok elrendelt összeírásával. Az egy hét alatti végrehajtás érdekében még kisebb egységekre osztották fel a járásokat és összeíró bizottságokat küldtek ki. Földes, Sáp, Tetétlen községekben Csapó László, Kállay János földesi, Katona Péter, Balogh József tiszti esküdt sápi és Tóth Károly orvos volt a nagy helyismerettel rendelkező bizottság tagjai.¹⁸ A miniszterelnök szeptember 19-én rendelte el a 42 000 újonc kiállítását: „Aránylagos kivétele, a megyék, kerületek s kir. városok által kiállítandó honvédseregnek 127 lélekre két újoncot számítva:¹⁹ Bihar 6409, Hajdú városok 1017, Szabolcs 3471. 27-én Bathány már ki is nevezte a 16 új zlj. tisztjeit. A 28-ik honvédszászlóalj felállításának helyéül Debrecent jelölte ki, ide kerültek a Nagykállóba bevonult szabolcsi újoncok, köztük három földesi: Ványi János, Bán János, Ozsváth Mihály, ám őket Debrecenből hazaküldték, később még találkozunk velük.²⁰ A lélekszám szerinti kivételben Földesnek 64, Sápnek 14, Tetétlennek 28, Szovátnak 42 újoncot kellett kiállítani, felosztva fél és negyed illetőségekre, ezt az év végéig majdnem minden szabolcsi település teljesítette. Az október második felében felavatottakat tömegesen küldték haza egyhavi szabadságra.²¹ Néhányan kihasználták az alkalmat, hogy ez idő alatt helyettesítőt találjanak a katonai szolgálatra. Árulkodik erről az avatójegyzék a helyettesítettek nevével, felmentési kérelem megszívlelendő indokkal, vagy anélkül, egyszerűen protekciót kérve. Kemecei Gergely Hunyadi Elek tanító László fia helyett állt be, Nyíró József pedig Weinberger Sámuel helyét foglalta el, akiért bogdányi Farkas Imre küld bizodalmas kérést Finta Mártonhoz, hiszen jó kapcsolatuk még az 1836-os szabolcsi véres választásokban nem éppen dicső szereplésükhöz kötődik.²² Három földesit avattak október 26-án: Nyúl Mózes, László Antal és Nagy Lászlót, még aznap szabadságotlák őket. Nyúl Mózes ez alatt felcserélődött Nagy Lászlóval, aki így sorshúzottból önkéntes lett, ám az ő helyét nem töltötte be senki, ez később zavart is okozott. László Antal még az avatás előtt állt Kálmán Mózes helyére, így mindhárom földesi zsidó újonc mentesült a szolgálat alól. Schwarcz Áronné mégis rájuk hivatkozik, mikor felmentést kér az alispántól fia számára, annak ellenére, hogy az újonc kvótát nem felekezetenként, hanem településenként vetették ki. „...a katonai szolgálat alól mentesíttetni fog, annyival is inkább, mivel a földesi izraelita közönség 166 lélek után már három katonai egyént, így illetőségénél többet állított.” Schwarcz Jákób nem állt sor alá,²³ a földesi izraeliták mégsem maradtak honvéd nélkül, Salamon Dávid kovács huszár lett decemberben a 6-ik (Württemberg) honvéd huszárezredben. Ványi János helyett Veres Imre állt be, még a szabadságolások letelte után is volt mód cserére, Jámbor István helyett Juhász Dávid, Nagy Márton helyett pedig Földesi József húzta fel a mundért. Smerünk még egy felmentés iránti kérelmet Sápy Gábor földesi főbíró tollából Gál Ferenc érdekében, aki egyedüli fiú lévén, az atya pedig hatvanévesen aligha tudja ellátni gazdálkodását,²⁴ de a nevét ott látjuk később a 43-ik zlj. honvédei között. Az októberben avatott 41 földesi újoncot a község törvényesen állította, sorsot húztak Földesért, a cseréket az előbb láttuk.

Most mégis csak negyvennek a nevét olvashatjuk: Cseke József, Bíró Lajos, Bátori Gábor, Bene Gábor, Gál Imre, Héti János, Pércsi Gábor, Sápi Imre, Domokos Dávid, Erdei József, Jenei Lajos, Szabó Gábor, Tóth József, Pércsy Lajos, N. Sápi Lajos, K. Sápi Lajos, Bojtor Sándor, Tóth László, Domokos Gábor, Nagy János, Kemecei Gergely, Furkó Bálint, Szöllösi József, Horváth Mihály, B. Nagy Gergely, Kemecei Lajos, Csordás Ferenc, Nagy Lajos, Nyíró József október 19-én avatódtak, 26-án László Antal és Nagy László, s végül 31-én Lukács Sándor, Szatay Mihály, Pércsy Balázs, Kádár Mihály, Mónus Gergely, Nagy Balázs, Ozsváth Mihály, Ványi

¹⁷ OSzK. Kézirattár Fol. Hung. 1368. Krasznay Péter a 48. honvzlj. tört-ról, és SzSzBmlt. IV. B. 103. 2. doboz 7. tétel. 1848.

¹⁸ SzSzBmlt. IV. B. 102. Vál. jkv. I. köt. 729. sz. 1848.

¹⁹ SzSzBmlt. IV. B. 106. 2. doboz. 5. tétel. 1848.

²⁰ Lásd 11. jegyzet.

²¹ SzSzBmlt. IV. B. 103. 2. doboz 8. tétel. 1848.

²² SzSzBmlt. IV. B. 103. 1. doboz 1. tétel Finta Márton iratai 1848.

²³ SzSzBmlt. IV. B. 106. 2. doboz 5. tétel. 1848.

²⁴ SzSzBmlt. IV. B. 103. 2. doboz 7. tétel. 1848.

Sándor és Veres Imre lett honvéd. Ők azok, akik az egyhavi szabadság után visszatértek, illetve Nagy Lajos és Nagy László még maradhatott december 1-ig és az újból visszaengedett Nagy János, akit még egyszer hazaengedtek január 2-ig. A szabadságra hazaengedettkéért kezességet kellett vállalni, az első húsz főért Papp Albert Földesen lakó járási csendbiztos, a második kilenc főért Hunyadi Elek a földesi tanács képviselőjében, a harmadik három főért – amiből végül kettő lett – a földesi izraeliták, míg végül az utolsó kilenc főből álló csoport visszatéréséért egyetemlegesen a földesi bírák vállaltak kezességet.

Mindez idő alatt szakadatlanul folyt az újoncozás, november 19-én és 20-án kilenc földesit avattak: Gál Ferenc, Domokos Gábor, Koncz Lajos, Szabó Mihály, Széles Márton, továbbá Veres Imre (amint láttuk ő csereként), Aranyi Imre, Meggyesi Sándor, Bene Lajos. Előbb 39 földesi újoncot küldtek Nyíregyházára a felállítandó 43-ik zlj.-ba, de ezek közül 32-t és Nagykállóból még kettőt végül a Miklós huszárezredbe Debrecenbe vitték át. Két honvédet, Széles Mártont és Kemecei Lajost Szentmarjai Pál hdgy. Pestre vitte. Tíz földesi honvédet avattak december 1-én: Végh Lajos, Nagy Gergely, Széles Imre, Török Lajos, Széles Sándor, Juhász Dávid (csereként), Nagyidai Gergely, Bíró Gábor, Boldogh József, Zöld Márton. December 8-án pedig csak a szintén csereként beállt V. Földesi József került a felavatottak listájára. A honvédeket avatás után Szabolcs megyétől kenyér és pénzbeli illetménnyel el látva a nyíregyházi honvédtelép parancsnoka Kálmán őrnagy vette át. December 18-án Salamon Dávid, Király László, Karácsony Gábor, 19-én Koroknai Jánosból lett honvéd. Ezzel a földesi tanács úgy gondolta eleget tett újoncozási kötelességének, s a január 22-i kimutatás egy fő különbözetét tévedésnek gondolták, a helyzet risztázódása után azután 1849. március 11-én Gonda Péter lett honvéd.

Az eddig bevonult földesi újoncok a következő honvédalakulatokban szolgáltak (első kivetés=64 honvéd): A 9-ik Miklós huszárezred: B. Nagy Gergely, Pércsi Balázs, Szöllősi József, Lukács Sándor, N. Sági Lajos, Bojtor Sándor, Kemecei Gergely, Domokos Gábor, Tóth József, Kádár Mihály, K. Sági Lajos, Domokos Gábor, Cseke József, Gál Imre, Erdei József, Sági Imre, Pércsi Gábor, Bene Gábor, Bátori Gábor, Héti János, Bíró Lajos, Koncz Lajos, Szatai Mihály, Csordás Ferenc, Nagy Balázs, Horváth Mihály, Furkó Bálint, Tóth László, Domokos Dávid, Pércsi Lajos, Jenei Lajos, László Antal, Aranyi Imre, Bene Lajos.

A 43-ik honvédzászlóalj: Szabó Gábor, Meggyesi Sándor, Veres Imre, Mónus Gergely, Gál Ferenc, Szabó Mihály, Ozsváth Mihály, Ványi Sándor, Széles Sándor, Nagy László, Széles Imre, Nagyidai Gergely, Végh Lajos, Bíró Gábor, Zöld Márton, Boldogh József, Török Lajos, Nagy Gergely, Nagy Lajos, Juhász Dávid, V. Földesi József, Koroknai János, Király László, Nagy János és Széles Márton, akit előbb Pestre vittek.

A 6-ik Württemberg huszárezred: Karácsony Gábor, Salamon Dávid, Nyirő József.

A 13-ik Hunyadi huszárezred: Gonda Péter.

Finta Márton megyei újoncozási biztos alapos és lelkiismeretes munkát végzett, ha minden kérdésünkre nem is találunk választ, a fennmaradt iratokból maradéktalanul megállapíthatjuk az első és második kivetésben bevált honvédek neveit és ez az akkori Szabolcs vármegye mind a 148 településére érvényes.²⁵

Természetesen sokan szolgáltak más alakulatokban, akik nem sorozás útján kerültek oda, az ő neveiket már nehezebben, vagy egyáltalán nem lehet felderíteni. Különösen nemzetőrök mentek át nagy számmal a honvédséghez, a három nemzetőr zlj. parancsnok közül 1848 őszére már csak Eötvös György van a megyében. A fogyatkozó létszám mellett növekvő feladatok várnak rájuk. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök augusztus 1-én elrendelte, hogy a táborba szállított nemzetőrségnek legalább tíz hétig kell szolgálatot vállalnia. A megyében és a környéken működő szabolcsi nemzetőrök is kivették részüket az ilyen mérvű, sőt hosszabb szolgálatból. Annál inkább sajnálhatjuk, ha kilétük előttünk homályban marad. Őrizték a Tisza partvédelmi munkálatainál dolgozó 1500 rác foglyot, a megyén kívüli szolgálatban a Máramaros vidékén mozgolódó oláhok megfékezésére küldték őket, Nagybánya környékén biztosították az utakat, hat helyett 11 hétig maradtak. „2 nemzetőri századunk embereinél alig volt 8–10 puska, leginkább láncsa volt a fegyverük.”²⁶ A megyei választmánynak a honvédség ellátásáról is gondoskodni kellett, a „43 számú honvéd zászlóalj

²⁵ SzSzBmlt. IV. B. 103. 1. doboz 6. tétel. 1848. és 3. dob. 17. tétel

²⁶ OSzK. Kéziratár. Fol. Hung. 1368. Kralovánszky András életrajza, a *Dudás Ödön: A magyar hadsereg tisztikara* című kötetben.

számára, addig is míg rendes lőfegyverrel el látassék, 1200 láncsa elkészítését a Megyei házi pénztár terhére" elrendelték. Az elnök-főispán a batori és nádudvari járásokból 1200 nemzetőr kiindításáról rendelkezik, mint kormánybiztos, míg a lándzsák el nem készülnek „bár mi kapható fegyverrel, s legalább is vas villával lesznek ellátandók.” Melléjük Zoltán Mihály és Nagy István „leginkább a Megye alsóbb vidéki lakossai közül leg alább 200 főnyi lovas csapatot melynek tisztjeit a fentebb említett Honvédi bizotmány fogná nevezni össze állítsanak.” Kik saját lóval és insurrekciós fegyverekkel látandók el, addig a megyei pandúrok szolgálnak lovassággul.

Az idő sürgetett, a Honvédelmi Bizotmány Kolozsvár megtartása reményében Katona Miklós őrnagy parancsnoksága alatt 5–6000 főnyi nemzetőrséget küldött Erdélybe, köztük a földesi nemzetőrökkel. Az alig kiképzett és szinte fegyvertelen tömegnek önbizalomra aligha lehetett alapja, a lőfegyverekkel kellően ellátott osztrák csapatokkal szemben. Egészen Désig jutottak, ahol megütköztek az ellenséggel, az eredmény katasztrófális volt. A sereg úgy elszaladt, mintha sohasem lett volna Erdélyben. November 25-én a földesiek, mint mindenki hazáig szaladtak. Néhány hét múlva a januári fegyverbegyűjtésnél adják le „az álladalom Kolozsvárról hozódott 3 darab lőfegyverét.”²⁷

Pércsy Imre emlékezett a századik évfordulón: „A nagyapám, saját lován, a Burkuson ment el 1848-ban az ősreregbe. Tiszalucnál őrizték a Tiszát. Fegyvere egy kiegyenesített kasza volt. Nem jutott mindenkinek puskája. Sokan elmentek Földesről oda. De néhányan hamar visszajöttek. Ezeket itthon így csúfoltuk: Még az ágyú nem is szól, Már a gatyá tele vót.”²⁸

A Honvédelmi Bizotmány december 18-án új, mozgó nemzetőr csapatok toborzására szólította fel a törvényhatóságokat. „Rendeltesük nem az, hogy csatarendben álljanak az ellenség ágyúi elé, hanem hogy hangya módra az ellenséget körüllepjék, azt hirtelen nyugtalanítsák, soha békét neki ne hagyjanak, az élmi szereket előle eltakarítsák, társzekerüket elfoglalják, éjjelenként az előtők ismeretes utakon és ösvényeken oldalt és hátul megtámadják és pusztítsák.”²⁹ Január 3-ra a megye megszervezte a lovascapatot, ide nevezték ki hadnagynak, Földesről Papp Albert csendbiztos.³⁰ Kállay Emánuel másodalispán, alig jött haza Máramarosból, Zoltán Mihállyal egy „veres pántlikás” sza-badcsapatot toborzott össze. A toborzásban segítő Komjáthi Pál január 24-én Földesen járt, a dombon lévő csapszékben Pércsinek és Karacsnak bort és pálinkát több mint négy ft értékben fizetett. A száguldó lovascapat más irataiban Boldogh nevet is találunk, de a három közül egyiknek sem ismerjük a keresztnévét.³¹ A szatmári végeken őrködő szabolcsi nemzetőrség segítségével Bem csapatai megindultak Puchner ellen Erdélybe, s december 25-én fel-szabadították Kolozsvárt. A többi fronton nem voltak sikereink: Perczel december 30-án elvesztette a móri csatát, erre a kormány Pestről Debrecenbe települt. „A Pestről menekülők összetalálkoztak a Kassa mellett szétvert sereg futó nemzetőreivel, honvédeivel, s mindkét csapat azt hitte vége mindennek.”³² „Az ország lakossága ezen a vidéken, ahova az ellenség még nem ért el, nem is volt olyan világos tudatában a kétségbeejtően válságos helyzetnek, mint az ország vezetői, s az ő bizalmuk és lelkesedésük öntött erőt most a vezetők lelkébe is.”³³

Gracza György így válaszolja a helyzetet: „Különösen a köznemesség vesztett sokat, némelyik mindenét, ... joga volt ugyan a kárpótlásra, törvényhozásilag meg is ígértetett neki a váltságösszeg, de ez időtájt nem juthatott egy polturához sem. És a köznemesség nemcsak nem zúgolódott emiatt, hanem önkényt s örömmel hozta meg az áldozatot. És midőn a harci kürtök megszólaltak: ismét ez a köznemesség volt a legelső, amely a csatatérré sietett, hogy vérét ontsa a haza szabadságáért. A kor haladó szelleme... végkép lesöpri a közélet teréről a régi nemességnek még a megmaradott romjait is, de az 1848-49-iki szabadságharc alatt tanúsított páratlan önfeláldozásának dicsőségét nem törölheti el soha.”³⁴

²⁷ SzSzBmlt. IV. B. 102. Vál. jkv. I. köt. 1171. sz. 1848., továbbá SzSzBmlt. IV. B. 101. 1848. gr. Degenfeld főispán iratai.

²⁸ A földesi 48-as Ifjúsági Bizottság Emlék-műsora a 100 éves évfordulóra (Földes, 1948.) 23. old.

²⁹ Gracza György: Az 1848–49-iki magyar szabadságharc története. Bp. 1894. III. köt. 251. old.

³⁰ SzSzBmlt. IV. B. 102. Vál. jkv. I. köt. 1176. sz. 1848.

³¹ SzSzBmlt. IV. B. 103. 2. doboz 14. tétel. 1849., valamint SzSzBmlt. IV. B. 106. 4. doboz 4. tétel. 1849.

³² Szabó István: A szabadságharc fővárosa Debrecen, 1849 január–május. Debrecen, 1948. 108., 111. és 209. old., valamint Kossuth Lajos az Országos Honvédelmi Bizotmány élén. Bp. 1953. 64. old.

³³ Szabó István i.m. 114. old.

³⁴ Gracza György: i.m. I. köt. 222. old.

A földesi nemesség is nagyon vigyázott a becsületére, amint az alábbi irat mutatja: „Tisztelt Honvédelmi Bizotmány! Földes Helysége a Szabolcs Megyei egy évre toborzott önkéntes nemzetőrök közzé 20 egyént állítván, azok közül, egynehány; a rendes Honvédek közzé legutolszor a Helység által besorozottak közül pedig, – kik akkor Kállóból röktön a Schlich elleni felföldi táborba küldettek – mintegy 14 egyén, minden jövetelüket igazoló iromány nélkül fegyveresen haza jöven: ezen körülményt a tisztelt Honvédelmi Bizotmánynak további rendelkezés kikérése végett feljeleníteni kötelességünknek ösmertük; s miután gyanítható, hogy e vidékre több efféle honvédi egyéniségek más Helységekbe is haza huzódtak: czélszerűnek vélnénk, ha a tisztelt Honvédelmi Bizotmány a körül fekvő Helyekből minden efféle egyéneket röktön bizonyos állomásra parancsolná.” A továbbiakban még jelentették, hogy január 9-én Váradra menvén az itt előfogatot váltó 4-ik honvédhuszárezred ezredese és Hollósy hdgy. szavait „a Haza Szent ügye iránt lágy melegeknek tartani kénytelenítettünk, úgy nyilatkoztak t.i. Hazánk tiszteletes forradalma irányába »hogy Kár volt a magyaroknak felkelni, mi baja volt? semmi, a parasztokat tették urrá, kik majd minden Urat lefognak öldösní, legjobb volna megbékélni« ... Földesen Január 11n 1849. A tisztelt Honvédelmi Bizotmánynak Ószinte polgártársai Földesi Előljárók.³⁵

Perczel serege a várható útközetre a Hajdúszoboszló–Nádudvar–Berettyóújfalu–Földes–Derecske–Balmazújváros vonalon állott fel. Mindezek ismeretében láthatjuk, hogy a volt önkéntes nemzetőrök ekkor már 48-ik zlj.-beliek szolgálati helye, igen közel került Földeshez, netalán éppen ott volt, s nehezen lehetett ellenállni a rég látott szülőfalu vonzásának. Feltehető néhány óras féllegális eltávzásokról lehetett szó, ezért nem is tudtak róluk pontosan számotadni. Az előljáróság azonban mindenáron igyekezett a falu becsületére és hűségére vigyázni. Ezért kellett január 2-án Széles Mártonnak, akit szökevénynek minősítettek és talán Nagy Jánosnak is, Nagykállóba bemenni. A tizennégy 43-ik zászlóaljbelinél más volt a helyzet, hiszen tisztjeik is hazafutottak a kassai csata után és Fanyar Lajos hadnagyra hagyták a maradék zászlóalját. Még mindig szerencsésebb megoldás volt, mintha a fosztogatók közé álltak volna. A teljes szívvel a forradalom mellé állt községi előljáróság már az októberi szabadságolások után mindenkit beakadalm, míg néhány településen előfordult, hogy körözteni kellett a vissza nem tért honvédot.

Kossuth január 11-i utasítása gróf Degenfeld szabolcsi főispánnak a földesiek levelének hatását mutatja: „azonnal megyéjébe siessen, s az említett zászlóaljot ott, ahol találandja, összeszedvén, a miskolci tábor vezéréhez vissza szállíttassa.” 12-én újabb rendelettel utasítja a főispánt a megyében kóborló, magukat igazolni nem tudó tisztek és katonák elfogására és biztos őrizettel Debrecenbe küldésére.³⁶ Még aznap Földes is választ kap Kossuthtól, felszólítva arra, hogy az igazolni nem tudó honvédek bekísérése mellett, az általuk okozott ellátási költségek kimutatását is hozzák be, megtérítés végett, „mert a Kormány semmi esetre nem fogja megengedni, hogy a nép az illy szállongók által méltatlanul terheltessek.”³⁷ A földesi anyakönyv tanúskodik az ott állomásozó 1-ső honvédzászlóalj 4-ik kompániájáról.³⁸ A kormány a fegyverek begyűjtésével is igyekezett a vészes hiányt enyhíteni, januárban már másodsor került sor rá Szabolcs megyében. Rásó Lajos főszolgabíró Balogh József esküdt közreműködésével Földesről 190 darabot gyűjtött be, s az alispánnak küldött jelentésében sorolva fel az adakozók nevét és a fegyverek minéműségét. Ugyanekkor Sápon 33, Tetétlenen 14, Szováton 5, Püspökladányban 70 és Nádudvaron 83 fegyvert gyűjtöttek.³⁹

A győzelmes tavaszi hadjárat közepette, már több példát látunk Szabolcs megyében a hosszú szolgálati időt eltöltött katonák nyugdíjazására. A földesi Nagy Gáspár 9-ik huszárezredbeli köztitvén 12 évi szolgálat után napi hat krajcárral ezüst pénzben nyugdíjaztatott.⁴⁰ A Debrecenben ülésező országgyűlés Kossuth javaslatára április 24-én újabb 50 ezer újoncot ajánlott meg.

A Honvédelmi Minisztérium a törvényhatóságokra való elosztás és az újoncozási feltételek kidolgozása után Szabolcs vármegyét május 4-én utasította az újoncozás megkezdésére, a

³⁵ Magyar Országos Levéltár OHB. 1849. 311. sz.

³⁶ SzSzBmlt. IV. B. 101. gr. Degenfeld főispán iratai, 1849. és Kossuth az OHB élén 94. és 105. old.

³⁷ Lásd 35. jegyzet és Kossuth az OHB élén 108. old.

³⁸ A földesi református egyház halotti anyakönyvei.

³⁹ SzSzBmlt. IV. B. 106. 4. doboz. 5. tétel. 1849.

⁴⁰ SzSzBmlt. IV. B. 103. 3. doboz. 19. tétel. 1849.

megyének 867 újoncot kellett kiállítani, olyat, akik legalább 18, de legfeljebb 40 évesek. Ez úgynevezett második kivetésben Földesnek 21 újoncot kellett besoroztatni.⁴¹ Május 31-én 12 ifjút vittek Nagykállóba: Berki András, G. Tóth Gábor, Bene Lajos, Bán János, Orbán Sándor, S. Kemecei József, Zoltai Pál (a neves történész, Zoltai Lajos apja), Demeter József, Nagy Gábor, O. Nagy Sándor, Szöllösi Gábor és Tatos Imre állt a szigorú egészségi feltételeket támaztó sorozóbizottság elé. Bán, Kemecei és a két Nagy nem vált be, de visszaküldték a sorozáson kívül bejött Gonda Istvánt és Szomodi Istvánt is. Június 8-án a földesi tanácsbéli esküdt Pásztor Gergely kíséretében, újabb húsz ifjút kellett Nagykállóban sor alá állítani, de négyen: Katona Mihály, Kis Márton, Török János és Balogh Márton nem jelentek meg. A feltételeknek most is csak nyolcan feleltek meg: Zákány Sándor, Bíró János, Rab János (aki nősbátyja Mihály helyett vállalta a szolgálatot), Csató Lajos, Oláh János, Kemecei Gábor, Bene József, Karacs Mátyás. Hazaküldték Végh Sándort, Orbán Mihályt, Rácz Jánost, M. Szabó Józsefet, Nagy Mártont, Tóth Lászlót, akit azonban egy hét múltán mégis bevettek, őt és Pércsi Gábort, valamint Antós Sándort, kik hárman rabok voltak, a sorozóbizottság meg sem vizsgálta, hiába gondolta a földesi előjáróság, hogy a január 19-én katonának állított 90 vármegyei rab példájára, az ő rabjaikat is beveszik. Hiába jött be ismét Gonda István, most sem ölthette fel az annyira áhított honvédruhát. Egyben felszólították Balásházy András apját, Károlyt, hogy a fia helyett állítson katonát, s a helyettesítő Szoták Jánost június 12-én már fel is avatták. A vonakodó négy ifjút aztán a földesi tanács erőhatalommal összeszedve, 15-én bekísérte Nagykállóba, az egyik rabbal Tóth Lászlóval együtt. Török Jánosról pedig még egy kísérőlevelet is küldött az előjáróság, hogy mindenképpen fogják ott. A tavalyi sorozásnál mondvasinált ok miatt nem vált be és a falu lakossága nehezen viseli, hogy a jó módú négy fiús családból nincs katona, nem beszélve arról, hogy ők a legreakciósbabak Földesen. Végülis Katona Mihályon kívül a többiek beváltak, ezzel a község ismét teljesítette a reá kirótt kötelességét. A második kivetés földesi újoncait egyelőre nem tudjuk tovább kísérni, feltehetően, a bevett szokás szerint, a Zsámbokrét János őrnagy parancsnoksága alatt nyíregyházi újonctelepre kerültek, további elosztásra.⁴²

1849. június 15-én Paszkevic herceg orosz tábornagy csapatai átlépték a magyar határt, 24-én Kassát, 28-án pedig már Tokajt is elfoglalták. Schenowitz Frigyes őrnagyot nevezték ki tokaji főparancsnoknak, megbízva arra, hogy a környező megyék minden erejét vegye igénybe a védelem megszervezésére. „...minden Tokajt környező katonaság úgy Abaúj, Zemplén és Szabolcs megyei nemzetőrök is adottak pságom alá, ennek folytán felkérem Fő Ispán urat miszerint úgy a gyalog, mint a lovas nemzetőrség kellő katonái begyakorlásáról gondoskodni szíveskedjék, ... találkoznának e oly egyének kik fölfegyverezve mint önkéntesek szolgálni akarnának?” Péchy László alispán tájékoztatja a főispánt az általa tett intézkedésekről: „...minden szolgabírónak kötelességébe tevém, hogy helységenként a népet vasvillával s kaszával felfegyverezve és 8 napi élelemmel ellátva rögtön indítsa a Tisza partjára, nevezetesen... az Alföld (ez Szabolcs megyei szóhasználatban a nádudvari járást jelenti) Polgárhoz, ... a biztosok minden pandúrjaikkal induljanak ki, és itten Kállóban össze gyűlvén további rendelkezést veéndenek.⁴³ Az oroszok 28-án gyilkos ágyútűz fedezete alatt Tokajnál átjöttek a Tiszán. Július 1-én bevonultak Nyíregyházára, hol 300 kolerás beteget hátrahagyva Debrecen felé indultak, majd visszafordulva Tokajig mentek és 12-én a hidat is felszedték maguk mögött. Nyíregyháza lakossága szétfutott, a Bocskai huszárok gyakorlatlan újonctelepét Debrecenbe helyezték át.⁴⁴ Ezek és az ezt követő események következményekben súlyosan érintik Szabolcs vármegyét, a Hajdú kerületet és Debrecen, természetesen Földest is. A földesi 48-as emlékfűzet visszaemlékezői közül nagyon sokan emlegetik a Tisza-vonal védelmére kaszával, vasvillával hadrakelt földesiek seregét.

Kossuth Lajos az ország kormányzója Cegléden július 6-án kinevezi Sillye Gábort Szabolcs megyében, a Hajdú kerületben és Debrecen városában teljhatalmú kormánybiztosul, aki július 8-án Szoboszlóról intézkedik. „Népfölkelési vezéreket, valamint polgári biztosokat is nevezzenek ki a járásbéli főszolgabírók. ... a Nádudvari járás főszolgabírójánál személyesen megtettem már az intézkedéseket. ... a rendelet kézhez vételétől 48 óra alatt népfölkelés

⁴¹ SzSzBmlt. IV. B. 106. 4. doboz. 4. tétel. 1849. és SzSzBmlt. IV. B. 102. 15. doboz. 49. csomó 367. sz. 1849.

⁴² SzSzBmlt. IV. B. 103. 2. doboz. 11. tétel és 3. doboz 15/a és 16. tétel.

⁴³ SzSzBmlt. IV. B. 101. gr. Degenfeld főispán iratai. 1849.

⁴⁴ *Borovszky Samu*: Szabolcs vármegye. Bp. 1900. 486. old.

rendeztessék és a fölkelő sereghez leendő csatlakozás végett Nyíregyházára s a Tisza környékére indítassék.⁴⁵ Korponay ezredes Népfelkelési fővezér július 17-én ad ki parancsot Tiszafüredről: „Szabolcs vármegye két egyenként 600 főből álló gyalog zászlóaljat és két egyenként 200 főből álló lovas osztályt alakítson, azon időre míg a muszka az ország határain van bent. Biztosítom a megye közönségét arról, hogy ezen mozgó népfelkelés egyedül a Tisza folyam őrzésére fog használatni.” Leírja a megkívánt felszerelést és fegyverzetet, majd így folytatja: „Minden ember hozzon magával azon kívül, kinek van, egy lőfegyvert, vagy egy jó hosszú lándzsát, avagy egy hadi kaszát. ... Tisztjeiket, ezen zászlóaljok és lovas osztályok a törvények értelmében magok választják.” Sajnos ezekről a sorozás után szervezett alakulatokról semmiféle névsorozatot nem tudtam előtalálni, csak a földesi 48-as emlékfűzetben fordulnak elő még hitelesítésre váró nevek.

Az augusztus 2-i debreceni csatában Nagysándor tábornok hadtestét erősíteni Korponay ezredes csapatai is ott voltak. „Az előnyomulásra vezényllett huszárok azonban, a tömött massákban előtolduló túlnyomó ellenség megpillantására meghökkenve; azonnal rendetlenül visszaszáguldának. Hiába igyekvék köztük Korponay ezredes bátorítólag rendet csinálni; hiába ada parancsot a huszárság megett felállított szabad csapatoknak, a két zászlóalljnak, hogy a megállni nem akaró s a rendben felállított gyalogságra visszaroohanó huszárságot szuronnal is verjék vissza, ... a magyar tábornak Szovátra menekült része másnap a nélkül, hogy az ellenségtől háborgattatott volna, vonulhatott Berettyó–Szent-Márton felé, s ott a Mike-Pércs felől jövő maradvánnyal egyesülvén, útját háborítás nélkül veheté Püspökinek. ... Alig voltak 4000-en. A többi részint elhullott, részint elfogatott, kik pedig menekülhettek, teljesen demoralizálva lévén, zászlóalljukra többé nem gondolva, egyik közeleső hazájába, másik a vidéken levő ismerőséhez vette útját, harmadik és negyedik céltalanul bolyongott szerteszét.”⁴⁶

A Szovátról menekülők Földesen át mehettek tovább, hiszen a Derecskét Szováttal összekötő út még az 1880-as években is alig használható. Világos után a menekülők egy részének az útja is erre vezetett. A hazajött honvédeken, nemzetőrökön és népfelkelőkön kívül Földesen szállt meg pár napra a menekülő Jókai is, Rákóczy Jánossal, Kossuth titkárával. A fegyvert letevő földesi honvédek közül sokat besoroztak, sőt később a hazatértek közül is. A lakosságot terhelte a hatalmas orosz sereg élelmezése is, egy listán láthatjuk kinek mennyi abrakkal kellett a lovakat ellátni. 1850-ben a kivonuló orosz csapatokhoz húsz szekereset rendeltek ki Földesről.⁴⁷

A további feladat adott: a még ezeken kívül fellelhető levéltári források feltárása és feldolgozása. Néhány fantom kergetése, mint a Szabolcs megyei honvédegyelet iratai, mert kiadva csak Papp Albert alhadnagy és a Debrecenben költözött Karacs Márton tizedes nevét találtam. Csak másodlagos felhasználású iraton találtam egyet a Herpay által említett 60 földesi nyugdíjas honvéd aktaiból. „A hadsereg” 1907. január 31-i számában említett 10 082 honvédnegyedjárt élvező nevének holléte is rejtély előttem. Nem leltem nyomát a Történelmi Múzeum által országosan kiadott kérdőíveknek, amelyben 1897-ben, az elhunyt honvédek adatait kérték a törvényhatóságoktól. Mindentől függetlenül a legváratlanabb helyeken találhattam elszórt adatokra, mint az abszolutizmuskori debreceni törvényszéki iratokban, ahol Domokos Gábor és Mogyorós Nagy Lajos neve bukkant fel 1851-ből. Az 1895 után államilag kezelt halotti anyakönyvekben is találtam utalásokat, az elhunyt nyugdsoldos honvédekről.⁴⁸

Karacs Zsigmond

⁴⁵ SzSzBmlt. IV. B. 101. gr. Degenfeld főispán iratai. 1849.

⁴⁶ SzSzBmlt. IV. B. 102. 17. doboz. 49. csomó. 1849., valamint *Szűcs István: Szabad Királyi Debreczen város történelme. Debrecen, 1871. III. köt. 1019. és 1021. old.*

⁴⁷ A földesi 48-as Ifj. Biz. Emlék-műsora ... 17. és 25. old., valamint HBmlt. IV. B. 159/a. 5. Debreceni megyei törvényszék ügyészségének iratai.

⁴⁸ HBmlt. IV. A. 12/b. 3. csomó 83. old. A hosszímezei Nagy családra vonatkozó feljegyzések között, az eredeti iratot áthúzva, mely a földesi Varga János honvédnegyedjárt iránti kérelmére vonatkozik, használták fel másodlagosan. Valószínű ez lett a sorsa az egész Hajdú megyét érintő honvédnegyedjárttal kapcsolatos iratsomónak, mert ebben az állagban legalább harminc ilyen jellegű áthúzott iratot találtam ismételtel felhasználva, főleg hajdúböszörményi honvédekét.